Cecilia Cuțescu-Storck

1879, Câineni, Vâlcea – 1969, București

de Valentina Iancu

La sfârșitul secolului al XIX-lea, în România, femeile au început să își revendice locul într-o lume a artei dominată de bărbați. Într-o societate în care accesul la educația artistică nu era permis femeilor, primele artiste formate în afara țării au deschis drumuri noi, contestând prejudecățile vremii. Cecilia Cuțescu-Storck a fost între primele artiste din spațiul românesc angajate în lupta pentru emanciparea femeilor pe scena artistică locală. În paralel cu activitatea artistică și cea didactică, susținute mai bine de o jumătate de secol, Cecilia Cuțescu s-a implicat și în munca de organizare a unor asociații feministe, inclusiv prima asociație dedicată artistelor: „Asociația Femeilor Pictore și sculptore".

Cecilia Cuțescu s-a născut în 1879, în comuna Câineni din județul Vâlcea, în familia unui funcționar la poștă. Primii ani ai copilăriei îi petrece la Predeal, cu bunicii materni, Constantin și Elena Cuțescu, care au înfiat-o. Studiază la București, inițial la Gimnaziul Mircea Vodă din mahalaua Lucaci, apoi la Școala Centrală de fete. Conform mărturiilor artistei, înclinațiile pentru artă apar încă din anii adolescenței:

> *„În timpul orelor de studii, începui eu, mă furișam afară fără să fiu observată, și o porneam în goană la sălile de la etajul al doilea, unde în alte ore se exersa la pian sau la vioară și în liniștea netulburată de nimeni, pictam fericită pe ce îmi ieșea înainte, pe hârtie, pe mici bucăți de cartoane sau pe geamuri, visând ca o regină din povești."*[1]

Imediat după terminarea liceului, cu sprijinul familiei, s-a îndreptat spre studiul picturii, într-o perioadă învățământul artistic superior în România nu era permis femeilor. La 18 ani începe studiile la școala de artă pentru femei din München; Münchner Damen Akademie, școală fondată în 1884 de Künstlerinnen Verein München (Liga Femeilor Artiste din München). După doi ani hotărăște să-și definitiveze formația profesională la Paris, la École des Beaux-Arts și Academia Julian. În cadrul Academiei libere Julian frecventează cursurile lui Jean-Paul Laurens (1838-1921) și ale orientalistului Jean-Joseph Benjamin Constant (1842-1902). Benjamin Constant îi cultivă gustul pentru orientalism și pasiunea pentru culoare, care se regăsesc în picturile de mai târziu. În timpul călătoriei în Bretania îi descoperă pe pictorii Lucien Simon (1861-1945), Charles Cottet (1863-1925) și André Dauchez (1870-1948), membri ai grupului „Bande

1 Cecilia Cuțescu-Storck, *Fresca unei vieți*, I. E. Torouțiu, Editura Bucovina, București, 1943, p. 24.

noire” sau „les Nubians”, care aplica principiile impresionismului în tonuri închise. Contactul timpuriu cu experimentele moderniste ale vremii își va spune în timp cuvântul în orientarea artistei spre o artă novatoare, adesea eclectică, o sinteză a stilurilor asimilate în acești ani.

Prin intermediul surorii sale Ortansa Cuțescu, ajunsă la Paris cu intenția de a studia Conservatorul, intră în contact cu mișcarea feministă franceză, aflată în plină ascensiune pe fondul răspândirii ideilor egalitariste ale revoluției franceze. Marcată de dificultățile întâmpinate la început de carieră artistică într-o lume guvernată de un patriahat care exclude femeile din viața publică, Cecilia Cuțescu devine adepta feminismului și rămâne preocupată activ de emanciparea femeii în societatea modernă: „vom vedea cum, ani de zile mai târziu, Cecilia Cuțescu-Storck va avea prilejul și curajul să se afirme și să lupte pentru cauza și prestigiul femeii în societate.”[2] Lucrează în această perioadă sub influența rigorilor educației academiste de care se desprinde treptat, asimilând unele experimente moderniste. A debutat în 1902, la Salonul Champs de Mars cu lucrarea *Nud*, aflată astăzi în colecția Muzeului Național de Artă al României. Pânza reprezintă o femeie așezată, sprijinindu și capul pe un braț. Părul îi acoperă complet fizionomia, iar un sal alb acoperă zona intimă. Corpul contorsionat sugerează parcă efortul modelului de a poza nud. Un sân este dezvelit de un gest stângaci prin care femeia pictată pare că încearcă să se acopere. Această reprezentare a nudului feminin este eliberat din tiparul reprezentării corpului gol întins pe spate, oferit liber pentru plăcerea privitorului. Modelul nu este obiectificat, este viu și exprimă un disconfort, rareori vizibil în reprezentarea nudurilor feminine de bărbați. Volumul corpului pictat într-o paletă gravă, redusă la nuanțe de ocru și brun este accentuat prin opțiunea pentru un fundal negru, inspirat de pictura lui Rembrandt. O atitudine comparabilă în reprezentarea nudului feminin apare în pictura contemporanei sale, Suzanne Valadon.

> *„Pe lângă preocupările pentru tehnică, vroiam să pun mai presus de toate în tablourile mele, sentiment și caracter, ca ele să nu fie lipsite de acea pătrundere omenească ce nu se întâlnește în picturile complet abstracte. Lucram pânza cu atâta bucurie, că abia puteam să mă stăpânesc. Lucram în extaz. Era pentru prima oară când mă simțeam cu adevărat pictoră.”*[3]

Artista a cunoscut consacrarea foarte devreme, imediat după deschiderea primei expoziții personale la Paris, într-un spațiul de pe strada Laffitte din cartierul Montmartre, zonă recunoscută pentru numărul mare al galeriilor de artă moderniste. Prima expoziție are succes atât în rândul publicului de specialitate și al presei, cât și printre cumpărătorii amatori de artă și colecționari. Introducerea micului catalog a fost semnată de jurnalista feministă Thilda Harlor (1871-1970), iar expoziția s-a bucurat de cronici și mențiuni favorabile în presa vremii. Încă din seara vernisajului reușește să vândă o parte dintre lucrări, ceea ce îi naște sentimente contrarii idealismului cu care se raporta la propria artă: „De ce s-au pus prețuri tablourilor și desenelor și s-au vândut din ele? Nu spuneam eu altădată că un pictor nu ar trebui să-și vândă lucrările, ele fiind rodul unei încordări sublime, în slujba unui gând înalt și al unei sensibilități exasperate, exprimând ceea ce are mai bun în el? Ce valoare poate avea banul față de toate aceste spirituale, care nu se pot măsura cu cele materiale?”[4] Conflictele interioare și scrupulozitatea o mențin într-o stare permanentă de alertă, prezentă și atentă să se dezvolte și să se perfecționeze continuu.

Din acest moment activitatea Ceciliei Cuțescu intră pe o pantă ascendentă. Până în 1906 locuiește la Pa-

2 Angela Vrancea, *Cecilia Cuțescu-Storck*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1957, p. 8.
3 Op. cit., p. 125.
4 Ibidem, p. 172.

ris, unde își întemeiase o familie alături de violonistul Romulus Kunzer. După divorțul de Krunzer revine la București, unde își reface viața personală alături de sculptorul Fritz Storck. A continuat să expună la Paris după ce s-a stabilit în România, iar în 1937 statul francez îi cumpără o lucrare. În România este prima sau între primele femei a căror operă a fost achiziționată de Pinacoteca Statului. După căsătoria cu sculptorul Storck, familia și în special creșterea celor trei copii îi ocupă mult timp și dedicare, fiind totodată o sursă de inspirație artistică. La scurt timp după nașterea primului copil, pictorul Romeo Storck, artista nota în jurnal: „apoi mi-am reluat neastâmpărul de viață, dar complectată cu răspunderea maternității".[5] Contrar mitologiilor, maternitatea nu a devenit niciodată o piedică în cariera artistică a Ceciliei Cuțescu-Storck.

În toamna anului 1906 a deschis prima expoziție personală în București, în două săli ale Ateneului Român. Expoziția avea un caracter oarecum retrospectiv, reunind o selecție de pictură și grafică, lucrări realizate în timpul călătoriilor formatoare din ultimii ani. Se stabilește la București și activează în cercurile moderniste ale epocii, fiind constant prezentă pe simezele expozițiilor Tinerimii Artistice și ale Salonului Oficial. În pofida recunoașterii, artista notează în jurnal: „Cu tot succesul față de public și aprecierea colegilor, nu mă simțeam satisfăcută; îmi găseam prea limitată expresia sentimentului meu de artă, care ar fi avut atât de mult de spus!"[6]

Este atrasă de tehnica picturii murale și de principiile picturii decorative inspirate de *Jugendstil.* Cecilia Cuțescu își notează în jurnalul publicat mai târziu cu titlul *Fresca unei vieți*, reflecții pe marginea intereselor și influențelor recente. Preocuparea pentru decorativism o privește cu reținere din cauza percepției publicului, pentru că arta decorativă „s-ar putea interpreta ușuratec, ca pictură de suprafață, – decorațiune, ceea ce ar fi tocmai opusul picturei mele, pornite spre a cerceta adânc și a pătrunde tot ce îmi ședea înainte".[7] După 1909-1910 își consolidează un stil propriu, inspirat de rigoarea compozițiilor renascentiste, hieratismul goticului german și decorativismul Art Nouveau. Este interesată de arabesc, linie curbă, ritm, și în același timp caută o pictură nouă, cu iconografie distinctă de modele anacronice ale epocii. Imprimă monumentalitate lucrărilor și este preocupată de soluțiile moderniste care se îndreaptă spre esențializarea formei. „Îmi plăcea să zdruncin obiceiurile unui public prea tradiționalist", spunea artista, explicând că „fiecare artist cu greu își câștigă un loc în istoria artelor neamului și, numai prin ceeace aduce ca notă originală în arta sa" completând printr-o observație critică adusă artei vremii: „nu existau curente extremiste moderne care să fi rupt cu clasicismul sau cu realismul existent". [8]

În paralel cu activitatea artistică, Cecilia Cuțescu se dedică activității didactice, din momentul în care își vede împlinit visul de a se deschide la Școala de Belle-Arte o catedră de artă decorativă. „Este prima femeie profesor universitar din învățământul de artă din Europa. A predat între 1916-1948 (pensionată în 1941) la catedra de arte decorative SAFB/AAFB."[9] Cursurile ținute de Cecilia Cuțescu urmau metode actuale de pedagogia artei și erau pluridisciplinare, atingând o multitudine de genuri: afiș, ilustrație de carte, tapiserie etc.

Între familie, artă, activități pedagocice și organizatorice Cecilia Cuțescu a găsit timp pentru o implicare activă în mișcarea feministă a epocii. Simte marginalizarea și discreditarea femeii, iar contactul cu mișcarea feministă franceză îi insuflă dorința de a lupta pentru egalitatea de gen. „Dintre toate problemele sociale, acelea care m-au atras și m-au preocupat mai mult, au fost în legătură cu situația femeii anume,

5 Idem, p. 148.
6 Ibidem, p. 211.
7 Ibidem, p. 212.
8 Ibidem, pp 214, 215.
9 Ioana Beldiman, „Cecilia Cuțescu-Storck" în catalogul expoziției *De la Școala de Belle Arte la Academia de Arte Frumoase. Artiști la București 1864–1948*, p. 195.

eliberarea și dobândirea drepturilor cetățenești pentru femei, adică și pentru cea de a doua jumătate din ființele ce compun umanitatea."[10] Alături de sora ei, Ortansa, căsătorită Sathmary, Cecilia Cuțescu face parte din primul val feminist autohton. După 1918 găzduiește întâlnirile „Asociației pentru emanciparea civilă și politică a femeilor din România", fiind ulterior activă și în „Federația femeilor universitare". Folosind principii feministe, fondează în 1916, alături de Nina Arbore și Olga Greceanu, „Asociația femeilor pictore și sculptore". Expune alături de membrele fondatoare și multe alte nume reprezentative ale noului val de artiste pe toată perioada existenței asociației, respectiv între 1916 și 1927. Dacă în perioada interbelică se remarca printr-o exuberanță hiperactiva, după război artista s-a retras din viața publică. În anul 1957 a fost decorată cu ordinul de „maestru emerit al artei". Nu sunt cunoscute lucrări aliniate ideologiei comuniste.

În colecția Muzeului de Artă Brașov sunt pătrate trei lucrări semnate de Cecilia Cuțescu, între care un peisaj din Balcic. La mijlocul anilor '20 familia Cuțescu-Storck și-a cumparat o casă de vacantă la Balcic, nu departe de castelul reginei Maria. Atelierul artistei oferea o priveliște amplă deasupra golfului. „Peisaj marin", de Cecilia Cuțescu-Storck, reprezintă un colț de litoral în care marea se îmbină armonios cu relieful stâncos și vegetația de pe țărm. În partea stângă se observă o stâncă înaltă și o construcție cu acoperiș înclinat, iar în prim-plan apare un teren accidentat, cu pietre și tufe de vegetație. Marea de un albastru-verzui se întinde în partea dreaptă, întâlnindu-se cu cerul luminos, în nuanțe de albastru pal și roz-portocaliu. Artista folosește culori calde, precum ocrul, rozul și brunul, în contrast cu tonurile reci ale mării și cerului, creând o atmosferă liniștită și însorită. Tușele vizibile și spontane conferă picturii expresivitate și redau impresia unui peisaj surprins direct din natură. Până în apropierea celui de-al Doilea Război Mondial, Cecilia Cuțescu a lucrat în fiecare vară la Balcic. Farmecul acestui mic orășel oriental aflat pe malul Mării Negre a atras un număr mare de artiști români la Balcic, fiind locul favorit al protipendadei bucureștene.

BIBLIOGRAFIE

Avril, Sixtine, D-na Cecilia Cuțescu-Storck în interior, în „Rampa", 10 februarie 1928.

Blazian, Henri, Cecilia Cuțescu-Storck, în „Adevărul literar și artistic", anul 7, 30 ianuarie 1927.

Comărnescu, Petru, Cronica plastică: Ultimele expozitie: Expozitia feminină de la Hasefer, în „Rampa", 17 ianuarie 1927.

Comărnescu, Petru, Expoziția „Tinerimea Artistică", în „Rampa", 20 martie 1927.

Comărnescu, Petru, Femeile în plastică, în „Rampa", 16 Ianuarie 1927

Cuțescu-Storck, Cecilia, Fresca unei vieți, București, Editura Vremea, 2006.

Freamăt, Mircea, Expoziția artistelor pictore, în „Viața artistică", anul I, nr. I, 1 Martie 1916.

Fulmen, Femeile și pictura, în „Adevărul", 6 mai 1920.

Georgescu-Rachitiveanu, P., Artistele pictori. O expoziție la Ateneu, în „Flacăra", nr 17, 6 februarie 1916.

Gheorghe, Tudor, Artistele pictore, în „Rampa", 21 februarie 1916.

Cristea, Ioana, Popescu, Aura, Doamnele artelor frumoase românești afirmate interbelic, București, Regia Autonomă Monitorul Oficial, 2004.

Cuțescu-Storck, Cecilia, O viață dăruită artei, București, Ed. Meridiane, 1966.

Iancu, Valentina Egal. Arta și feminism în România modernă, MNAR, 2015

Mateescu, Elena, Grupări artistice feminine și unele aspecte ale graficii românești interbelice, în „SCIA", tom 26, 1979.

Vrancea, Angela, Cecilia Cuțescu-Storck, București, Editura De Stat pentru Literatură și Artă, 1957.

10 Op. cit., p. 307.